
ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՐԱՖԻԿԱԿԱՆ ԴԻԶԱՅՆԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՐՏԱԿ ԱՂԱՄԱԶՅԱՆ

Գրաֆիկական դիզայնի ստեղծման մեթոդաբանությունը, ըստ էության, ստեղծագործությունների նախագծումն ու իրականացումն է: Մի շարք ուսումնասիրություններում (Դեմիդովա Ա., Ջենկովիչ Ս.) գրաֆիկական դիզայնի ստեղծման մեթոդաբանության հիմքում հեղինակները տեսնում են նախ և առաջ նախագծումը: Ս.Ջենկովիչի գիտական աշխատությունը¹ կարևոր է ուսումնասիրման մի քանի դիտարկումներով: Հեղինակի կարծիքով գրաֆիկական դիզայնի մեթոդաբանությունը դեռ գոյություն չունեցող ստեղծագործության կամ «օբյեկտի» նկարագրությունն է, քանի որ մտահղացման ժամանակ արվեստագետն ապագա ստեղծագործության հատկանիշների մասին պատկերացում ունի: «Դիզայներական նախագծման հիմնական փուլն ընթանում է դիզայների գիտակցության մեջ... Դիզայներական նախագծման ընթացքում համադրվում են գիտելիքն ու երևակայությունը, ինտուիցիան և հաշվարկը, գիտությունն ու արվեստը, տաղանդն ու վարպետությունը: Նախագծումը կապված է ստեղծագործման հոգեբանության հետ. այդ է պատճառը, որ նախագծման ինտենսիֆիկացման (կամ մտահղացման համակարգման գործընթացի – Ա.Ա.) համար դիզայներին անհրաժեշտ է հաշվի առնել և կիրառել էվրիստիկայի մեթոդներ, որոնք կնպաստեն ֆանտազիայի և երևակայության զարգացմանն ու նախագծային խնդրի լուծման նոր չեզոք ուղիներ գտնելուն»²:

Նախագծային մտահղացումը «նյութականացվում է» ավարտուն ստեղծագործության մեջ՝ մակետների ստեղծում, մոդելավորում և այլն: Նոր արտադրանքի նախագծման սկզբնական փուլն էսքիզի ստեղծումն է: Սկզբնական էսքիզում դիզայներն արտահայտում է իր երևակայության մեջ ծագած ապագա ստեղծագործության մտահղացումը: Միևնույն ժամանակ գրաֆիկ դիզայները հաշվի է առնում նաև նախագծային մտահղացումներ, տեխնոլո-

¹ **Зенькович С.** Теория и методология проектирования в дизайне. 2015-01-24. <http://studopedia.org/8-50306.htm>

² Նույն տեղում:

գիաներ, ստեղծման կամ արտադրման տնտեսման հարցեր, գեղարվեստական մշակույթի ձեռքբերումներ ճարտարապետության, գեղանկարչության, քանդակագործության բնագավառներում: Գեղարվեստական մտահղացման էսքիզին հաջորդում է ավարտուն ստեղծագործությունը:

Գրաֆիկական դիզայնի բազմաթիվ ճյուղերից յուրաքանչյուրին բնորոշ առանձնահատկություններից են պայմանականորեն «օբյեկտներ» անվանվող գեղարվեստական մտահղացումները՝ գրաֆիկայի, առարկաների, ճարտարապետական շինությունների, միջավայրի՝ էքստերիերի, ինտերիերի նախագծումը, որոնք ուղղակիորեն արտացոլում են մարդու այս կամ այն ապրելակերպը: Արդյունաբերական դիզայնի նպատակը մարդու գործունեության տարբեր բնագավառների կամ առարկաների ներդաշնակ ձևավորումն է: Միջավայրի դիզայնն օգտագործում է ճարտարապետության հնարավորությունները՝ իրականացնելով ստեղծագործական մտահղացումներ ոչ միայն ֆունկցիոնալության կարևորման տեսակետից, այլև ամբողջական գեղարվեստական լուծումներ, որոնք ունակ են արտահայտելու ապրելակերպի իմաստն ու բնույթը: Յանկացած դիզայնեռական նախագծում ենթադրում է նոր ստեղծագործության («օբյեկտի») ստեղծում, որում համադրվում են հասարակական անհրաժեշտ հատկանիշները՝ սպառման հատկությունները գեղագիտական ասպեկտի հետ: Գրաֆիկական դիզայնի բոլոր բնագավառները, լինելով գեղարվեստական ստեղծագործություն, պետք է նաև օժտված լինեն գեղարվեստական, գեղագիտական հատկանիշներով: «Դիզայնում նախագծումն ուղղված է վերջնական նախագծային իրավիճակի փոփոխմանը և բաժանվում է երկու մասի՝ անալիտիկ և սինթետիկ, զարգացում ունենալով առաջադրանքի ուսումնասիրումից, նախագծային աշխատանքի օբյեկտի որոշելուց դեպի նոր ձևի (ֆորմայի) սինթեզ, որտեղ ձևը զուրկ կլինի թերություններից, որոնք բնորոշ էին նրա նախատիպերին ուսումնասիրված աշխատանքի սկզբնական փուլերում: Նախնական նախագծման նման վերլուծությունն ըստ էության դիզայնեռական գործունեության մեթոդաբանական ասպեկտի ապահովում է: Փաստորեն, դրա հիմքում աստիճանաբար կազմավորվում է խնդրո առարկա օբյեկտը, իսկ հետո ամբողջական հորինվածքով ավարտին է հասցվում գործընթացը, այդ պատճառով էլ ձևագոյացումը (մորֆոլոգիան) երբեմն նախագծվող օբյեկտի գեղագիտական արժեքի միակ չափանիշ է համարվում»³:

³ Նույն տեղում:

Դիզայնի ուսումնասիրության մեթոդաբանական հիմունքներին է նվիրված Ռ. Օվչիննիկովայի գիտական ուսումնասիրությունը: Հեղինակն այս գիտական մոտեցման հիմքում տեսնում է Գ.Շչեդրովիցկու տեսակետը, ով համարվում է դիզայնի տեսական ուսումնասիրությունների և մեթոդաբանության ժամանակակից դպրոցի հիմնադիրը: «Գիտելիքներն անհրաժեշտ են յուրաքանչյուր դիզայների, ով ցանկանում է ոչ միայն ստեղծագործել, այլև գիտակցել իր գործունեության իմաստը, նշանակությունն ու արժեքը համամարդկային տեսակետից: Սա դիզայներական ինքնագիտակցության և դիզայներական գաղափարախոսության առաջին և անհրաժեշտ էլեմենտն է»⁴:

Դիզայնի բնագավառի ուսումնասիրության համար շատ կարևոր են տեսական ուսումնասիրությունները, նաև՝ դիզայն-օբյեկտի պրակտիկ մշակումները, որոնք ներգրավում են էքսպերիմենտալ ուսումնասիրություններ, հաշվարկներ, գծագրեր (իրականացման նպատակահարմարության տեխնիկական-տնտեսական հիմնավորմամբ և հաշվարկային-կոնստրուկտորական տվյալներով): Մեթոդաբանական ուսումնասիրման տեսակետից դիզայնի բնագավառի տեսական ուսումնասիրություններն ու պրակտիկ մշակումներն ունեն ուսումնասիրողական բնույթ, որոնց նպատակն է համակարգել, նախագծվող օբյեկտի վերաբերյալ ընդհանրացնել հատուկ տեսական գիտելիքներ: «Այսպես, ցանկացած դիզայն-նախագիծ ընդգրկում է խնդրի տեսական ուսումնասիրություն դիզայն-օբյեկտների պրակտիկ մշակմամբ: Պրակտիկայի և ուսումնասիրության տարանջատումը պայմանական է, քանի որ «տեսության» ուսումնասիրությունը պրոֆեսիոնալ խնդիրների լուծման միջոց է և ուղղորդում է դիզայն-օբյեկտի մշակումը: Դիզայնի բնագավառի ուսումնասիրություններն օբյեկտի նախագծման գործում կարող են հետապնդել որոշակի-գործնական նպատակ և ուղղորդվել նախագծային իրավիճակի, անալոգների և այլ վերլուծություններով: Ուսումնասիրության նպատակը կարող է լինել նաև համակարգման, մշակույթում առկա գործընթացների օրինաչափությունների բացահայտումը»⁵: Ուսումնասիրության նպատակի իրականացումն իր արտահայտությունն է գտնում դիզայն-նախագծման հետևյալ խնդիրներում.

1. գիտելիքների ընդլայնումը հումանիտար, սոցիալ-տնտեսական բնագավառում, դրանց համակարգումը:

⁴ **Овчинникова Р.** Методологические основы дизайн-исследования // Омский научный вестник, 2013, N1 (115), <http://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskie-osnovy-dizayn-issledovaniya>

⁵ Նույն տեղում:

2. Անալիտիկ և նախագծային գործունեության մեթոդների ավելի խոր յուրացում և գիտահետազոտական ունակությունների կատարելագործում⁶:

3. Գեղարվեստական կերպարի ստեղծման ունակությունների մշակում ստեղծագործական պրոցեսի կազմակերպման մեթոդներին տիրապետելու դեպքում⁷:

4. Բարձր մակարդակի կոմպետենտության, ինքնուրույնության և պատասխանատվության ցուցադրումը դիզայներական արտադրանքի ժամանակակից արտադրման պայմաններում⁸:

Ընդհանուր առմամբ տեխնոլոգիաների, տեխնոլոգիական պրոցեսների և նյութերի հատկությունների իմացությունը թույլ է տալիս դիզայներներին հասնել նախագծային լուծման օպտիմալության և առավելագույն տեսողական էֆեկտի:

«Այսպիսով, աշխատանքը դիզայն-նախագծի վրա իմացություն է (գիտություն), գիտելիքների խորացման և որոշակի հմտությունների և փորձառությունների մշակման շնորհիվ՝ փորձ պրոֆեսիոնալ հարցերի կամ երևույթների շրջանում: Ցանկացած դիզայն-նախագծի համար սկզբնական շրջանում կարևոր է նյութ հավաքելը կամ դիզայնի տեսական ուսումնասիրությունը, ընդ որում՝ հավաքված տեղեկատվական աշխատանքն ուղղորդում է նախագծման ողջ ընթացքը: Չի՛ կարելի թերագնահատել տեսական աղբյուրների նշանակությունն աշխատանքի ընթացքում: Նյութ հավաքելը ենթադրում է աշխատանք գրաֆիկական (տեսողական) և տեսական աղբյուրների հետ, որոնք վերաբերում են թեմային, և որոնց հիման վրա էլ կազմվում է բիրլիոգրաֆիան»⁹:

⁶ Նույն տեղում:

⁷ Գեղարվեստական մտահղացման համար ստեղծվում են մի քանի էսքիզներ, որոնց մշակման ունակությունը և ճեպանկարների կատարումը նախագծի մշակման պրակտիկայի ընթացքում հնարավորություն են ընձեռում իրականացնելու գեղարվեստական մտահղացումը պրակտիկ աշխատանքի միջոցով:

⁸ Տվյալ խնդրի իրականացման համար պայմանները ստեղծվում են դեռևս ուսումնական շրջանում, միևնույն ժամանակ նախագծի նպատակահարմար լինելը տեխնիկական, կոնստրուկտորական լուծման կամ տնտեսական հիմնավորման տեսակետից ապահովում է գիտելիքների խորացումը գեղարվեստական-արդյունաբերական արտադրության և պոլիգրաֆիկական տեխնոլոգիաների պրոցեսի մասին:

⁹ **Щедровицкий Г.** Наука и методология науки дизайна // Основные области теоретического исследования дизайна / <http://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskie-osnovy-dizayn-issledovaniya#ixzz3j097QItX>

Հեղինակն առանձնացնում է մի քանի աղբյուր, որոնք ձևավորում են տեսական և պրակտիկ մշակումների ուսումնասիրումը.

1) դիզայնի տեսության աշխատանքները (մենագրություններ, հոդվածներ), որոնք որոշակի են դարձնում ուսումնասիրության մեթոդաբանությունը:

2) մյուս աղբյուրներն ուսումնասիրում են մասսայական մշակույթին, սպառողական կողմին, առարկայական միջավայրի գեղագիտությանը վերաբերող խնդիրներ: Նման աղբյուրները նախագծային իրավիճակներում թույլ են տալիս ճշգրտություն մտցնել սպառողի և օբյեկտի փոխհարաբերությունների մեջ:

3) Գրաֆիկական դիզայնի որոշակի-գործնական ուսումնասիրությունները ռուս և արտասահմանյան հեղինակների կողմից: Դրանք այն աշխատանքներն են, որոնցում իլյուստրատիվ մասը գերակշռում է տեքստի համեմատ: Որպես կանոն՝ նման ուսումնասիրությունները վերաբերում են դիզայն-գրաֆիկայի որոշակի ուղղության՝ պլակատին, պերսոնաժին, առևտրանշանին, հրապարակմանը և այլն: Այդ հրապարակումներն ունեն առանձնահատուկ նշանակություն, քանի որ կարող են պատկերացում տալ գրաֆիկական դիզայնի միտումների, օգտագործվող հնարների, տեխնոլոգիաների, նյութերի մասին և այլն: Գիտական ուսումնասիրության համար նախ և առաջ դասակարգվում են դիզայնին վերաբերող տպագրված նյութը կամ դրա հիման վրա ստեղծված գրքերի և ամսագրերի էլեկտրոնային տարբերակները: Միևնույն ժամանակ կարևոր դեր ունի համացանցը, որի շնորհիվ մատչելի են դառնում բազմաթիվ հոդվածներ, գիտական ուսումնասիրություններ և այլն:

Գիտական ուսումնասիրության համար կարևոր են նաև էմպիրիկ բնույթի աղբյուրներն ու տեղեկությունները, որոնք հնարավոր է ստանալ մարքեթինգային ուսումնասիրությունների արդյունքում.

ա) սինթեզի և ընդհանրացման մեթոդը,

բ) դասակարգման մեթոդը, համեմատությունների և տիպաբանական մեթոդները,

գ) ռճական վերլուծության մեթոդը,

դ) անհատական հարցազրույցները, համացանցային հարցումները և այլն,

ե) պատմական մեթոդը. աշխատանքի ընթացքում ժամանակագրական կամ ժամանակաշրջանների բաժանումը¹⁰:

¹⁰ Նույն տեղում:

Հեղինակը համոզված է, որ ժամանակակից դիզայնի առանձնահատկությունն առաջնայնորեն այն է, որ ուժեղ զարգացած է նախագծային ասպեկտը, իսկ մեթոդաբանական կողմն ավելի թույլ է զարգացած: Նրա խորին համոզմամբ դիզայնի հետագա զարգացման հիմնական նախապայմանը դիզայն-գիտություն հասկացության զարգացումն է, որն, ըստ ուսումնասիրողի, նոր է սկսում զարգանալ: Հեղինակը ձևակերպում է «դիզայնի գիտություն» հասկացությունը. «Դիզայնի գիտությունը պետք է կառուցվի մոտավորապես այնպես, ինչպես ինժեներ-կոնստրուկտորը կառուցում է մեքենան»:

«Ինչպես ցանկացած այլ գործունեություն, մեթոդաբանական աշխատանքը պետք է ունենա իր յուրահատուկ միջոցները: Տվյալ ժամանակ մենք ունենք նման միջոցների (հնարների) հինգ հիմնական բնագավառներ կամ «առսենալներ»¹¹ (Շչեդրովիցկի Գ.).

1. համակարգային-ստրուկտուրային վերլուծության մեթոդաբանություն, որը նկարագրում է ցանկացած համակարգային-ստրուկտուրային օբյեկտի ուսումնասիրության հնարներն ու մեթոդները,

2. գործունեության տեսությունը, որը ներգրավում է հասկացություններ, որոնք նկարագրում են մարդկային գործունեության ցանկացած բնագավառ,

3. մտածողության տեսությունը, որը նկարագրում է մտային գործունեության միջոցներն ու ընթացակարգը,

4. սեմիոտիկան, որը նկարագրում է նշանների համակարգը,

5. գիտության տեսությունը, որը նկարագրում է գիտության համակարգում գոյություն ունեցող բոլոր տարրերի կառուցվածքն ու ֆունկցիոնալությունը:

«Միջոցների այս հինգ բնագավառներն անհրաժեշտ են մեքենայի նախագծման և դիզայներական գործունեության բնագավառի մեթոդաբանական նկարագրության համար, որն էլ անհրաժեշտ է դիզայնին: Կարևոր է ուշադրություն դարձնել երկու «հարաբերումների», որոնցում ընդգրկված է դիզայնի մեթոդաբանական նկարագրությունը: Մի կողմից այն պատկերում և արտացոլում է այսօր գոյություն ունեցող դիզայնի ձևերը, նրանում ձևավորված տեսակներն ու դրանք «մատակարարող» գիտելիքները, իսկ մյուս կողմից՝ նախագծում է մեքենան, որը դրանք կարտադրի»¹²:

¹¹ Նույն տեղում:

¹² Նույն տեղում:

Շէշերովիցկին առանձնացնում է դիզայնի տեսական ուսումնասիրության երեք հիմնական բնագավառներ¹³.

ա) դիզայն, որը սոցիալական գործունեության սֆերա է և սոցիալական ինստիտուտ. «Այս օրգանի ֆունկցիան ամեն տեսակի սոցիալական ամբողջականության նկատմամբ, նրա նշանակումը և ստրուկտուրան այդ նշանակմանը համապատասխան. ահա թե ինչը պետք է դառնա նման մոտեցման ուսումնասիրության օբյեկտ»:

բ) Դիզայներների գործունեությունը, որոշակի նախագծերի ստեղծումը: Նախագծային գործունեության մեխանիզմների և օրինաչափությունների իմացությունն անհրաժեշտ է դիզայներական նախագծման գիտականորեն հիմնավորված մեթոդիկայի ստեղծման համար:

գ) Դիզայնի բնագավառի պրակտիկ «մատակարարման» համար գիտական ուսումնասիրության երրորդ կարևոր ասպեկտը մարդուն շրջապատող առարկայական աշխարհի ուսումնասիրությունն է, որը վերածվում է գիտական կարգապահության կամ ավելի ստույգ՝ «առարկայական համակարգի» մարդու կյանքում:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Գրաֆիկական դիզայնի ստեղծման մեթոդաբանությունը, ըստ էության, ստեղծագործությունների նախագծումն ու իրականացումն է: Գիտական ուսումնասիրության համար նախ և առաջ դասակարգվում են դիզայնին վերաբերող տպագրված նյութը կամ գրքերի և ամսագրերի էլեկտրոնային տարբերակները: Միևնույն ժամանակ կարևոր նշանակություն ունի համացանցը, որի շնորհիվ մատչելի են դառնում շատ հոդվածներ, գիտական ուսումնասիրություններ և այլն:

Գիտական ուսումնասիրության համար կարևոր են նաև էմպիրիկ բնույթի աղբյուրներն ու տեղեկությունները, որոնք հնարավոր է ստանալ մարքեթինգային ուսումնասիրությունների արդյունքում.

ա) սինթեզի և ընդհանրացման մեթոդը,

բ) դասակարգման մեթոդը, համեմատությունների և տիպաբանական մեթոդները,

գ) ռճական վերլուծության մեթոդը,

դ) անհատական հարցազրույցները, համացանցային հարցումները և այլն,

¹³ Նույն տեղում:

ե) պատմական մեթոդը. աշխատանքի ընթացքում ժամանակագրական կամ ժամանակաշրջանների բաժանումը:

Քանալի բաներ – մեթոդաբանություն, գրաֆիկական դիզայն, գիտական ուսումնասիրություն, ստեղծագործություն, համացանց, մարքեթինգային ուսումնասիրություն, սինթեզ, ընդհանրացում, դասակարգում, ոճական վերլուծություն:

МЕТОДОЛОГИЯ СОЗДАНИЯ ГРАФИЧЕСКОГО ДИЗАЙНА

АРТАК АГЛАМАЗЯН

Методологией создания графического дизайна по сути является проектирование и создание произведений. Для научного исследования прежде всего классифицируется изданный материал, относящийся к дизайну, или электронные варианты книг и журналов. В то же время важное значение имеет Интернет, благодаря которому доступными становятся многие статьи, научные исследования и т.д.

Для научного исследования важны также письменные источники и информация эмпирического характера, которые возможно получить в результате маркетинговых исследований:

- а) метод синтеза и обобщения,
- б) метод классификации, методы сравнений и типологии,
- в) метод стилистического анализа,
- г) индивидуальные интервью, Интернет – опросы и т. д.,
- д) исторический метод: хронологическое разделение материала.

Ключевые слова – методология, графический дизайн, научное исследование, произведение, Интернет, маркетинговое исследование, синтез, обобщение, классификация, стилистический анализ.

GRAPHIC DESIGN CREATION METHODOLOGY

ARTAK AGHLAMAZYAN

The methodology for creating graphic design is in its essence the design and realization of creative works. For scientific research, first of all, different publications, or electronic versions of books and magazines about design are

categorized. Besides with the Internet at our disposal many articles, scientific studies and other works are as well available.

Empirical written sources and information are also important for the investigation. These can be acquired as a result of marketing research:

- a. the synthesis and generalization method,
- b. the classification method, the comparison and typology methods,
- c. the stylistic analysis method,
- d. individual interviews, Internet polls, etc.,
- e. historical method: chronological division of material.

Key words - methodology, graphic design, scientific studies, creative work, Internet, marketing research, synthesis, generalization, classification, stylistic analysis.